

שור שנגה ד' וה' פרק רביעי בבא קמא

מב.

עין משפט
גד מצוה

(א) הש"ל מ"ו, (ב) [פירושו]
(ג) יוסף מ"ו, (ד) לקמן טע,
(ה) ולעיל לד', (ו) [דברים
הם], (ז) ו'יהי ומ'.

תורה אור השלם

1. וכי יגזר שור את איש
או את אשה ומה שקיל
יסקל השור ולא יאכל
את בשרו ובעל השור
נקי: שמות בא כח
2. וכי יצא אנשים ונפגו
אשה הרדו ויצאו ילדיה
ולא ידעה אסון ענש
יענש באשר וישת עליו
בעל האשה ויחן
בפללים: שמות בא כח

הגהות הב"ח

(א) הוסיף ד"ה גבי וכו' לא
נפק מאיס אלא מאנשים.
ג"כ ק"ל ולעיל בהמניח
נפשו כי מההוא ה"ל אע"פ
למדיה ולי"ג אע"פ ונשם
דנשם נפק מאנשים:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כתב וכו' וכו'
ברפ"י לעיל, דף לא ע"א
תוס' ד"ה דל"ב:

מוסף רש"י

יציבא, אורחי (עובדין ט.)

משכח רבכני. כרישא שקיל להו וכי הדך משכח זוטרי שקיל. הכא נמי אע"ג דלאיה גדולה אמר ליה כרישא כי הדך משכח לאיה זוטרי אמרה ניהליה: משכח זוטרי. כרישא שקיל להו סבר דלמא לא משכח אחריני וכי הדך משכח רבכני וליה מנא כולי האי דליחזקינו לכולהו שדי זוטרי ושקיל רבכני. ה"ג המית אמר ליה כרישא דלכתי לא הוה ידע ליה מילתא דעדיפא מיניה כי הדך משכח הך הדך זיה מקמייתא: מדמי ולדום. נגח את האשה וילאו ילדיה: כי ינלו אנשים. ונגפו אשה הרה ולא שוריים: אף שוריים. דפטור להו קרא מועדים הוא דפטור אבל תמון ליחייבו: כתב רחמנא ובעל השור נקי. למימר דלא דרשינן אנשים ולא שוריים הדומין לאנשים אלא תם פטור ומועד חייב: גבי כושה נמי. דקיימא לן (לקמן דף פז ט"ז). שורו שדיש פטור ונפקא לן ממי ינלו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת וגו' וקלושה את כפהו) ממון דהיינו כושת נימא הכי כו': וכו"ס ה"ג. דלרבי יוסי הגלילי משלם מועד ממון כושת: אלא אביי ורבא דאמרי תרווייהו. להכי אנטריך דאי מדר"ע הוה אמיןא אנשים ולא שוריים הכי מירש אנשים הוא דכי יש אסון בנשה לא יענשו בדמי ולדות דקס ליה דדרבה מיניה אכל שוריים אפילו יש אסון יענשו בדמי ולדות דליכא בה חיוב מיתה כתב רחמנא כו': אטו באסון תליא מילתא ככוונה תליא מילתא. ואפילו יש אסון בנשה יענשו אסון נחביו לנחביו דסביבא ליה לרב אלא כו' שמעון דאמר נמס' סנהדרין באלו הן הנשרפין (דף עט.) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון ולית ליה דתנא דני חזקיה דאמר לא חלקת בו בין מתכוין לשאין מתכוין לחייבו ממון אלא לפטורו ממון ולא יהיה אסון דקרא נחביו קדריש ליה אם אין אסון נחביו אפילו יש אסון בנשה יענשו ויבין דלנשים אהיכא דיש אסון נמי יענשו אשתכח דלמעט שוריים בין גיש אסון בין בשאין אסון ובעל השור נקי למה לי: ונימא

משכח רבכני שקיל זוטרי שקיל רב טביומי משמיה דרבא אמר המית אמר ליה כרישא משל לצייד ששולה דגים מן הים משכח זוטרי שקיל משכח רבכני שדי זוטרי ושקיל רבכני תניא אידך יבעל השור נקי רבי יוסי הגלילי אומר נקי אמרמי ולדות אמר לו ר"ע הרי הוא אומר זכי ינצו אנשים (ו) ונגפו אשה) אנשים יולא שוריים שפיר קאמר ר"ע אמר רב עולא בריה דרב אידו איצטריך ס"ד אמיןא אנשים ולא שוריים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוריים מועדין הא תם מוחיב כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור אמר רבא יציבא בארעא וגירוא בשמי שמיא אלא אמר רבא איצטריך ס"ד אמיןא אנשים ולא שוריים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוריים מועדין וק"ו לתמין דפטריי הדר כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב א"ל אביי אלא מעתה גבי כושת נמי נימא הכי אנשים ולא שוריים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוריים מועדין וקל וחומר לתמין דפטריי הדר כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב וכו"ת ה"ג אי הכי ליתני בעל השור נקי רבי יוסי הגלילי אומר פטור מדמי ולדות ומבושת אלא אביי ורבא דאמרי תרווייהו: אנשים אין אסון באשה יענשו דיש אסון באשה לא יענשו ולא שוריים דאע"ג דיש אסון יענשו הדר כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור מתקיף לה רב אדא בר אבהה אטו באסון תליא מילתא ככוונה תליא מילתא אלא אמר רב אדא בר אבהה אנשים הכי נתכונו זה לזה אע"ג שיש אסון באשה יענשו כי נתכונו לאשה עצמה לא יענשו ולא שוריים דאפילו נתכונו לאשה עצמה יענשו כתב רחמנא בעל השור נקי דפטריי וכן כי אתא רב חגי מדרבא אתא ואייתי מתניתא בידיה כוותיה דרבא אדא בר אבהה תניא אידך בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי עבד ונימא

הא תם מוחיב. לא זעני למימר תם שמויב ממה שהמועד פטור דאטו משום דליעד יהיה פטור יותר אלא ה"ק דמועד יהיה פטור שלא לחייבו כהעלכה יותר מתם והא דקאמר יציבא בארעא משום דזמנות הקל שאין משלם אלא מגופו חייב דז מועדת לא כ"ש: כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור. ולאצטריך למיכתב אנשים דאי לא כתב אלא בעל השור נקי הוה מוקמינן נקי מחזי כופר והוה מחייבין בין תם בין מועד בדמי ולדות אבל השתא דכתיב אנשים למעוטי מועד אית לן לאוקמי פטור דנקי תם ללא להו יציבא בארעא וכו': כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב. ונקי מדמי ולדות דקתיב לאו לפטורו מדמי ולדות אצטריך אלא כלומר דוקא תם פטור מדמי ולדות ואי לא כתב אנשים כלל הוה פטרינן נמי כמועד ללא מחייב הכתוב כמועד אלא במקום שחייב בתם כדפירשתי לעיל (גה.) ולהכי כתב אנשים דליתי נקי לגלוי עליה דלא משמע אנשים ולא שוריים אלא בתם והא דתניא בהסובל (לקמן דף פז.) שור אין משלם אלא נוק ופטור מדמי ולדות משמע דליירי כמועד דמשלם ג"ש ועוד דומיא דאדם ואפילו הכי פטור מדמי ולדות והיא כר"ע אחיא:

גב א ב מ"י פ"א מהל'
נקי ממון הלכה:
גד ג ד ה מ"י פ"ד
מהלכות חובל ומזיק
הלכה ה ו סמג עשין ע
טושי"ע ס"ח פ"י כתב טע"ף
א וטע"ף ד:

גבי עבר נמי נימא הכי דכתיב איש צעמיתו ולא שור צעמיתו שור דומיא דאיש כו' משום דניחא ליה למפרך מקרא דאנשים דומיא דההיא דאירי בה: ב"ב וז"ל ה"א מ"חא. פ"ה דס"ל כר"ש דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עט. ועס) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ובין דפטור ממיתה חייב בדמי ולדות דלית ליה דתנא דני חזקיה וקשה לר"י וכי היה ממה רב אדא בר אבהה על אביי ורבא אס סבורין כרבנן ועוד דלריכא למימר דרב אדא ובריייתא דרב חגי דרומאה פליגי אהנא דני חזקיה וה"ל למפרך הכא כדפרריך רבא עליה דרב דימי פרק אלו נערום (פסוקות דף לה. ועס) ומי איכא מאן דלית ליה דתנא דני חזקיה וברא לר"י דרבא ואביי לא היו פוטרינן שוריים מדמי ולדות מנקי אלא דוקא היכא דלא נתכוונו לאשה דומיא דאנשים דמשמע כהו קרא אכל נתכוון לאשה עצמה חייב מדלא קאמר אנשים אין אסון יענש הא יש אסון לא יענש בין נתכוונו זה לזה בין לא נתכוונו זה לזה אלא לאשה עצמה ולא שוריים דבין הכי הכי יענש כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור והוה משמע שפיר דפטור בכל ענין אלא ודאי בנתכוונו לאשה עצמה חייבין רבא ובע"ג דבאנשים פטריי טפי כשנתכוונו לאשה היינו משום דשייך בהו קס ליה דדרבה מיניה אכל כשור לא שייך ופריך רב אדא בר אבהה והא ע"כ ככוונה תליא מלתא לרבי דרריש בהנשרפין (סנהדרין דף עט. ועס) ונתתה נפש תחת נפש ממון ולית ליה לא חלקת בין מתכוין לשאין מתכוין לענין דמי הנהרג וסובר רב אדא דהוא הדיו לענין דמי ולדות דכיון דגלי קרא שיש לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין לענין דמי הנהרג לא נלמוד עוד שום פטור ממון בשאין מתכוין מכה הקישא ואע"ג דלית ליה הקישא לענין שאר דברים וא"כ לדידה אנשים אפילו יש אסון בנשה יענשו ולדידה יש לנו לפטור בשוריים אפילו נתכוונו לאשה שאי אפשר לרבי לדרוש אלא כמו שדורש אחרי כן ומדריש נשמע לכולהו תנאי שלא מלינו מחלוקת זה ביניהם ואביי ורבא סבירי להו דדוקא למאי דגלי קרא כנון לדמי הנהרג לרבי גלי אכל בשאר ממון לא גלי וכן מוכח בהפריה (לקמן דף מט.) דלצי רבא סבירי להו שהוא חייב בשוריים כשנתכוין לאשה עצמה דתמן שור שהיה מתכוין לחביו והכא אשה וילאו ילדיה פטור מדמי ולדות ודייקין בגמרא טעמא דמתכוין לחביו אכל נתכוין לאשה משלם נימא מהו מיוצתא דרב אדא בר אבהה משמע דלרבא ואביי ניחא דמחייבי ומתנייתן דהחובל (לקמן דף פז.) דפטור שור מדמי ולדות דוקא כשלל נתכוין לאשה דומיא דאנשים דקרא: ונימא

והוא רבי עקיבא לנפשיה. ולא
 אומם תירוצים וכשחמר לו
 לו לגמרא דמסתמא היה יודע ומה
 ליה דרבה דאי אין השור בסקילה
 וא"ת ודלמא אס כופר לא דריש
 ואס עבד דריש וי"ל כיון דלא דריש
 אס כופר כ"ש דלא דריש אס עבד
 כדמוכח לקמן: **אלא** אמר רב
 אסי ב"ר. וא"ת ומה דומקו לתרץ
 נימנא דגס ר"ע היה יודע וסובר
 אומו דמיון שפשיב לו ר"א וסבר
 דלמא אית ליה טעמא אחרינא כדאמר
 לעיל אקדם ושחטו וי"ל דגבי טעם
 דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו
 טעם טוב (דכפרישית לעיל אבל
 אטעם דהמית על פי עד אחד וגבי
 טעמא דנתכיון לא שייך למימר דלמא
 אית ליה טעמא אחרינא דטעמיס
 כשזכין הן וליכא למפרך עליהו מדרי:
ועבד יפה סלע נותן ה' אע"ג
 דשוה ק' אין נותן אלא
 שלשים מ"מ כיון שנותן קצנה של
 שלשים אע"פ שאין שוה אלא סלע
 או יותר שלעולם הקצנה עומדת א"כ
 גם כשהשור אין שוה כלום קיימת:
מה כשהייב בן חורין חלקת בין
 תה למועד. בריתא זו מוכחא
 דר"ע לא קבל תפוסה דר"א דהא לא
 דריש ר"ע נקי מחלי כופר ואפילו
 הכי פטור כאלו צתם והיינו משום
 דכי לא מייחייב סקילה פשיטא דפטור
 מוכפר: **נקי** מדמי עבד. פירוש
 משלשים של עבד ויש מפרשים
 דאפילו דמיס לא משלם וכ"ש קנס:
והורה ליה ראוי. אף על גב דריש
 נוחלין (ב"ב דף ק"ג). דריש
 דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק
 מתקרא אחרינא מהכא לא נפקא דהוה
 אמינא דשאינו כופר ללעולם הוה ראוי
 ולא אחי מיניה שאר עבד ראוי וכופר
 נמי לא נפיק מהתם דהתם בירושא
 שפלה לאחר מיתת האשה אין הבעל
 נוטל בראוי אבל כופר דממיס
 נעשה החבלה שהכופר בא על ידה
 הוה אמינא דנוטל: **נותן** נוק
 וצער אשה. נקט נוק וצער לפי
 שרגילות הוה שמתעבת יותר וגם
 נפחתין דמיה כשפלת ע"י הכאה
 מכשולדת צומנה אבל ריפו ושנת
 אורחא דמילתא הוה שאין לריבה
 ריפוי וגם אינה מתעבת יותר
 ממלכא מה שאר יולדת וכזה היה
 סופה כשתלד וא"ת ונתת מ"ט לא
 חשיב וי"ל נתכיון לנייש זה ובייש זה
 פטור לר"ש כהובל (לקמן דף סו).
 ומיירי דנתכוון להכות חזירו והכה
 האשה כפשוטה דקרא:

היתרה שפחה ונשתחררה או
 גיורת ובה. פ"ה נמעברה
 מן הגר ומן המשומר וכן משמע
 בהפדה (לקמן דף מטו). דקאמר לא
 שנו אלא שחבל בה בחיי הגר ואין
 לומר כרבי"ל שמתעברה בעודה
 שפחה דאין לבעל כלום דשל אדון
 ינינה ועכשיו נשתחררה כדמשמע
 לישנא דהיתה שפחה דהא בהפדה (סו)
 לה בניס קאמר ולהכי נקט ונשתחררה
 דנקט שפחה וגיורת משום דאורחא דמילתא
 כן דסתם משומר נשאה וסתמא גיורת לגר:

דנקט שפחה וגיורת משום דאורחא דמילתא
 כן דסתם משומר נשאה וסתמא גיורת לגר:

ועינא ר"ע לנפשיה. כדאקשי ליה לר' אליעזר לעיל: **כשקדם בעליו**
 ושחטו. קודם שנגמר דינו אכתיב ליה קרא למפטריה: **אי הכי**
 אמאי מוחיב ר"ע לרבי אליעזר לעיל הביאהו לז"ד ולא חסיק
 אדעמיה דמאי לשנויי ליה כשקדם ושחטו אי לית ליה טעמא אחרינא:

אמר לך ר' אליעזר שקדם ושחטו
 לא אכתיב קרא דהתם כי הרגו
 שלא בכונה אכתיב למפטריה
 מכופר: **דשור** לאו בר קטלא הוה
 כלל. ואי לא מיעטיה הוה אמנא
 עיקר חזיונו כופר הוה: **אבל הכא**
 דשור בר קטלא הוה מחילת דינו
 נפטור מממון ולא חלה עליו משלוחין
 דאיכא למימר הביאהו לז"ד הלכך
 כי קדים ושחטו נמי בלא קרא מיפטור
 ולא לרין קרא: **לר"ע נמי ודאי**
הכי הוה. קושיא היא: **נשלים דמי**
עבד מעלייה. ואע"ג דמקטיל דהא
 לגבי צללת אדם אין תורתם עליו
 ואינו נפטור פטונת הביאהו לז"ד
 כתיב רחמנא נקי: **והא מכריס רבי**
עקיבא לגוייהו. דלשמעינן כהדיא
 דאין משתלם אלא מגופו ואכתי
 איכא למימר הביאהו לז"ד: **הואיל**
ומחמידי בעבד. לגבי מועד: **חלקס**
 זו כין סס למועד. דמועד משלם
 כופר ומס פטור: **שאינו נותן אלא**
שלשים. אפילו שוה ק' מנה: **והמית**
איש וגו'. צמועד כתיב: **נוקיה**
ליורשיה. ולא לבעלה: (ס' וירש אופס).
 ונתתם את נחלתו לשאריו הקרובים
 אליו וגו' שאריו זהו אשתו והא
 ליתא למימר דלדידה נמי יורשה לדידה
 דהא ממספחתו כתיב אלא ה"ק
 ונתתם את נחלתו לקרובו אליו
 ממשפחתו ושאריו שהיא אשתו הוה
 יורש אומה: **לא אמר ר"ע**. נוקיה
 ליורשיה: **אלא ככופר הואיל ואין**
משלם אלא לאחר מיתתה. הלכך
 לא זכתה זו ממייס: **והוה ליה**
ראוי. ולא מוחזק וקיימא לן ביש
 נוחלין (ב"ב דף ק"ג). דאין הבעל יורש
 את אשתו בראוי לבוא לאחר מיתתה
 כבמוחזק לה ממייס: **מאי טעמא**.
 אין כופר משתלם אלא לאחר מיתת
 אע"ג דכתיב והמית נימא דכיון
 שחמדוהו למיתה לישתלם ממייס:
 (והמית כו'). שור שאינו בסקילה
 עד שימות הניחז דכתיב והמית איש
 והשור יסקל: **ודמי ולדות לבעל**.
 התורה זכתה לו כדכתיב בעל האשה
 (שמות כא): **אין האשה לו נוספת**
ליורשיה. נוק וצער: **היפס שפחה**
ונשתחררה כו'. כלומר היפס
 משומררה מעוברת ממשומררה:
 לו

והוא רבי עקיבא לנפשיה והלא עצמו אין
 משתלם אלא מגופו הביאהו לבית דין וישלם
 לך אמר רב שמואל בר רב יצחק כשקדם
 בעליו ושחטו מהו דתימא לישתלם מיניה
 קמ"ל הואיל ובר קטלא הוה אע"ג דשחטיה
 לא לישתלם מיניה אי הכי לרבי אליעזר נמי
 כשקדם ושחטו ה"ג וסבר דלמא אית ליה
 טעמא אחרינא דערין מהאי ונימא ליה ורבי
 אליעזר נמי לישני ליה שקדם ושחטו אמר
 לך התם הוה דנתכוון להרוג את הבהמה
 והרג את האדם דשור לאו בר קטלא הוה
 כלל דס"ד אמינא נייחייב אצטריך קרא
 למעוטי אבל הכא דמעיקרא בר קטלא הוה
 לא צריך קרא אע"ג דשחטיה ולר"ע נמי
 ודאי הכי הוה אלא אמר רב אסי האי
 מילתא מפי דגברא רבה שמיע לי ומנו רבי
 יוסי ברכי חנינא סלקא דעתך אמינא הואיל
 וואמר ר"ע אף תם שחבל באדם משלם
 כמותר נוק שלם משתלם נמי (דמי עבד)
 מעלייה כתב רחמנא בעל השור נקי אמר
 ליה רבי זירא לרב אסי והא תבריה ר"ע
 לגוייה דתניא ר"ע אומר יכול ישלם מן העלייה
 ת"ל יכמשפמי הזה יעשה לו מגופו משלם
 ואינו משלם מן העלייה אלא אמר רבא
 אצטריך ס"ד אמינא הואיל ומחמידי בעבד
 יותר מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן
 שלשים נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן
 שלשים משתלם נמי דמי עבד מן העלייה
 כתב רחמנא בעל השור נקי תניא כותיה
 דרבא בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי
 עבד והלא דין הוא הואיל וחייב בעבד והייב
 בבן חורין מה כשהייב בבן חורין חלקת בו
 בין תם למועד אף כשהייב בעבד נחלק בו
 בין תם למועד ועוד ק"ו ומה בין חורין שנותן
 כל שווי חלקת בו בין תם למועד עבד
 שאינו נותן אלא שלשים אינו דין שנחלק בו
 בין תם למועד לא מחמידי בעבד יותר מבן
 חורין שבן חורין יפה סלע נותן שלשים
 נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן שלשים
 יכול יהא חייב ת"ל בעל השור נקי ינקי
 מדמי עבד: תנו רבנן והמית איש או אשה
 אומר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחייב
 על האשה כאיש הרי כבר נאמר כי יגח
 שור את איש או את אשה אלא להקיש אשה
 לאיש מה איש ינקו ליורשיו אף אשה

נוקיה ליורשיה וסבר ר"ע לא ירית לה בעל
 שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש הלא אמר אלא בכופר
 הוה וי"ל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והוה ליה ראוי וי"ל ואין הבעל נוטל
 בראוי כבמוחזק מאי טעמא אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל
 וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובגזקין לא אמר ר"ע והתניא
 יתבה את האשה ויצאו ירדיה נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל (ס' אין
 הבעל נותן ליורשיו אין האשה נותנת ליורשיה והיתה שפחה ונשתחררה
 או

משמע דפ"ה והא דנקט היפס ונשתחררה ולא נקט היפס משומררה משום דע"כ כשאין
 לה בניס קאמר ולהכי נקט ונשתחררה דמשמע עמה מקרוב וה"ה לישראלית נשאה לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעלה והא
 דנקט שפחה וגיורת משום דאורחא דמילתא כן דסתם משומר נשאה וסתמא גיורת לגר:

(א) ועי' פמחי ב"ל: (ב) לעיל
 ה. לג. (ג) וירש ד"ל:
 (ד) רש"ל (ד) לעיל ה"ל:
 (ה) ב"ב ק"א: (ו) גמרי
 אמר ר"ע (ז) וז"ל ק"ג:
 קסה: (ח) לקמן מט.
 (ט) ז"ל ט"ו: (י) שמת כא:
 (יא) רש"ל (ב) ז"ל ט"ו:
 (כ) ז"ל דמפרי. מ"ג:
 (ל) ועי' מ"ט ב"ב ק"ד:
 ד"ה מט.

תורה אור השלם

1. או בן יצח או בת יצח
 בפשט תורה יעשה לו:
 שמתו כא לא
 שמתו כא לא
2. וכי יצח שור את איש
 או את אשה ומת סקול
 יסקל השור ולא יאכל
 את בשרו ובעל השור
 יקל:
 שמתו כא כח
3. ואם שור נצח הוא
 מתקבל שלשם והעד
 בבבלי ולא ישמרו
 והמית איש או אשה
 השור יסקל וגם בעליו
 ימות:
 שמתו כא כח
4. ואם אין אחיה לאביו
 ונתתם את נחלתו
 לשאריו הקרוב אליו
 ממשפחתו ה"ה אתה
 היתרה לבני ישראל
 חלקת משפט כאשר
 צוה ה' את משה:
 כמבד כו יא

הגהות הב"ח

(א) גם אין הבעל נותן
 ליורשיו. כ"כ פירוש אס אין
 הבעל קיים נותן המיני
 דמי ולדות ליורשיו ולא
 נאשה ואס אין האשה
 קיימת נותן המיני נוק
 וצער ליורשיה אלא דף
 בשאר חזקין דלאו כופר
 נמי הוה נוקיה ליורשיה ולא
 לבעל (והשאר מסר):

גליון הש"ס

ג"כ לחייב על האשה
 כא"ש. ע"י לעיל טו ע"ה:
 שם הואיל ואין בו גניין
 דף מט ע"ה:

מוסף רש"י

אף תם שחבל באדם
 משלם כמותר נוק
 שלם. אס חבל אדם כשור
 מס ומס באלס ושמו כ"ד
 חבלה שחבל שור באלס
 יותר מחבלה שחבל באלס
 כשור משלם בעל השור
 אומו ערף (ועי' ה).
 בעל השור משלם אומו
 מותר נוק משלם (ערבין
 י). והא תבריה ר"ע
 לגוייה. לכה אגרוסו.
 כדלחזק כשהדרין כפ"ק
 (א) חייב למיתה וקס
 (לעיל ה). ואין הבעל
 נוטל בראוי. כגון שמתה
 אשתו ואמר ק' מת אשה.
 דמנה וו לרייה לה אלו
 היפס קיימת. כבמוחזק.
 ירושה שהיא מוחזקת כבר
 קודם מיתתה כגון שמת
 אביה ואמר ק' מתה היא
 (ושב"ס ב"ב ק"ג).

(א) (פסמי' ד' ל"א) ב"ב דף קכ"ו: יתקן קפה: (ב) לעיל דף טו': (מבנות מא.), (ג) (לקמן ק.) מבנות מא.; (ד) (להלן בשלח: רש"י); (ה) (ב"ב קכ"ד: ו) "פ"א ל"ג: (ו) "פ"א לעיל דף ע"ב: (ז) "פ"א לעיל דף ע"ב: (ח) (בבב' רש"י); דפ"א.

גליון הש"ס

גבי' גרושה נמי תפלוג ברי' ולדות. ק"ל דהא גל"י וקשה על היסוד דהא בעל טמן לירושל' דתפלוג הא דתמי ולדות דתמי שאל' אלמנה גרושה לענין ז' ו' ט:

הנהרות הגר"א

[א] רש"י ד"ה י"ב כרבי דלמך ס"ו ה"ב פ"ו ב"ב דלפיק מניחמ' הר"מ אלל בעלמ' כרבי (וצ"ח הגר"א דה"ע פ"ו ס' פק"ה):

מוסף רש"י

זכה. החולק נמה שבידו, ואפילו לאחר מיתת הגר חבל זה וזה זה (לעמוד טו:). גברו קרקע. בעטל חוב, יש לו. לכבוד פי עניים. דהאי קרקע אשתמעד לאזכרון בחייו ונמו שהיה לו במשכנו דמי ומשכנו ליה מוחזק לעיל הכבוד פי עניים (רשב"ם בב' סכד.). גבר מעות אין לו. דמלתא להאשה ונתנה והי מעות אמרי' ניהו ויחלו לא חזקום נס אפי' (טו:). גברו מעות יש לו. שהי מעות הליהו ובעמות חשבי' ליה מוחזק. גברו קרקע. בחוב מלה אפי' אין לו. לכבוד פי עניים דמעות הליהו ולא קטנר על פי עצמו. קטנר כופר. הרי זה משלם על פי עצמו. קטנר כופר מונח (בחוברת טו:). את עבדו של פלוני. והיני חייב שלשם קע. אינו משלם על פי עצמו. דקטנר ניהו, שאפילו אין יפה דינר טמן שלשם (טו:).

או גיורת. מעוברת מגר ומתו שניהם פטור מן הכל שהיא קודם הואיל ואין להו' יורשין כל הקודם בשלהי' וזה חוה שיטתו בידו קודם לכל אדם אבל ישראלית מעוברת מישראל אפילו אין להם בנים יש לה יורשין לירש חלקה ויש לו יורשין לירש חלקו. ודוקא נשחמרה

קודם מנלה אבל היתה שפחה כשחבל זה חייב בכל אפילו דתמי ולדות וית' לה' לזעלים שלה כדלמרי' לקמן כשור שנגח את הפרה (דף מט:). דלמך ליה חמרת'א מעוברת'א זוקת מינאי: גרושה. עסקי' ומש"ה נותן לירש'ה שגירשה אחר הפעלה: בעל האשה. אכועל הקפיד: ונותן לה לרצה כו'. למה להו לרצה ולר"ג לחוקמה בגרושה לוקמה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה גיש נוחלי' (ס) נוקמה לרצה כגון שגבו כ"ד מעות מן המזיק לשלם נזק ועבר ואלע"פ שנחייב לה מחיים לא עדיף ממלוה פטור: דלמך רבה גבו. יורשין קרקע כמלוה שהלוח אביהם יש לו לכבוד פי עניים דהוה ליה כמוחזק דהאי קרקע אשתמעד ליה לאזכרון: גבו מעוט אין לו. פי עניים דלאו הני מעות הניח אביהו והו' ראוי: ור"ג אמר גבו מעוט יש לו דכמוחזק דמי שהרי מעות הלוה אביהם ומעות נטלו: גבו קרקע אין לו. דקרקע לא הניח אביהם והו' ראוי. והכא נמי לוקמ' ר"ג כגון שגבו קרקע דהי ראוי: אמרי' הני מילי דלפלוג רבה ור"ג גיש נוחלין: אליבא דבני מערבא. דשלחו ככור נוטל פי עניים כמלוה ולא נרצית ואוקימנ'א אליבא דרשב"ג דפליגי עליה דרבי דלמרי' אין ככור נוטל פי עניים בשבט ששכחו נכס'ם לאחר מיתת אביהו דלי' רבי אפילו נרצית נמי שקיל פי עניים דשכח'א דממילא הו' ופרשוה רבה ור"ג להא דבני מערבא דלמרי' לרצנ' ככור נוטל פי עניים במלוה מר גבו מעות: ומר גבו קרקע: ובי אמרי' כהא. בגרושה ולא מוקמי'ן לה כהי: כרבי. דלמך ככור נוטל פי עניים בשבט דכמוחזק דמי וכי"ש במלוה דכמת'ן דבגי' דמי לא שנת' גבו מעות הלכך אי לאו דגירשה שקיל דבעל ככור ומיהו ככופר אפילו רבי מודה דראוי הו' דהואיל ואין צו שום חייב מחיים לא הו' ששכח'א דממילא: ה"ג [א] ה"מ לבני מערבא אליבא דרשב"ג כי קאמר כהא כרבי: שור שלא כבוונה פטור מקטילה דמתנ' במתנ' (לקמן דף מט:). נתחין מוכר את בהמה כו' ומקילה לה בגמרא [א]: כמינת' בעלים כן מיתת השור: אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר. ור"א דלמך לעיל (דף מא:). אין דיני אלא כמתכוין להרוג כו' פליג עליה דמדלית'רין קרא למפטריה נחם שלא כבוונה מכלל דמועד שלא כבוונה (ב) כופר הו' ועוד ממיתין בהדי'א מתנ' לקמן דפליגי עליה דקתני מועד שלא כבוונה) פטור ממתיה וחיב ככופר ורבה אקרא סמיך ומוקמי'ן למתני' דלקמן כוותיה דהאי דקתני מתני' פטור מוכר ומסקילה קאמר: או שורו של פלוני. כוונת'א מוקמי'ן דכפיקא קמ'א וכו'. קתני מיתת שורי את פלוני משלם ע"פ עלמו: מאי לאו כופר. ואע"ג דאין השור בסקילה שהרי הודה ואמרו כמיתת בעלים כן מיתת השור וארס בהודאתו אינו נהרג: לא דמיס. הא דקתני משלם לאו במורת כופר דניבצי כפרה דאפילו לא משלם נמי כגון אי לית ליה נכסי לאו בכלל עונש הוא לאין כופר בלא קטילה דשור אבל היכא דאית ליה נכסי ע"כ משלם דמיס דלא גרעה מיתת מתכוין דאילו אוקי'א אע"ג דאיו בסקילה בעי לשלמוי ליה פחת דמיו ה"ג משלם דמיו לירשוי: אינו משלם ע"פ עלמו. דשלשם של עבד קנס הן: ואי דמיס. כלומר ואי ס"ד יש תורת נזקין להיכא דקטליה וע"כ כי היכי דנן חורין במתקום שאין כופר משלם דמיו עבד נמי במתקום שאין קנס משלם דמיו ואמאי קתני דלא: שנויי' דמיק'א. בתרי טעמ'א: מיהו

או גיורת זכה אמר רבה בגרושה וכן אמר ר"ג בגרושה אמרי'. גרושה נמי תפלוג ברי' ולדות אמר רב פפא התורה וכתה דמי ולדות לבעל אפילו בא עליה בנות מאי מעמא אמר קרא יבאשר ישיית עליו בעל האשה ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות ור"ג כגון שגבו קרקע (ב) דלמך רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ור"ג אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו אמרי' הני מילי לבני מערבא אליבא דרשב"ג כי קאמרי' הכא כרבי: אמר ר"ש בן לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה פטור משלשם שקלים שנאמר ב' כסף שלשים שקלים יתן לאדונו והשור יסקל כל זמן שהשור בסקילה הבעלים משלמין שלשים שקלים אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין שלשים שקלים אמר רבה שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור מכופר שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר אין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר איתוביה אביי ההמית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר לא דמיס אי דמיס אימ'א סיפ'א המית שורי את עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו ואי דמיס אמאי לא אמר ליה יכילנא לשנויי' לך רישא דמיס וסיפ'א קנס מיהו שנויי'א דחיק'א לא משנינא לך אידי ואידי דמיס מיהו

גרושה נמי תפלוג ברי' ולדות. דקס"ד ללא אקרי בעל האשה אלא כשהאשה מתה וק"ק דמאי פריך דתפלוג דתמי ולדות אטו ולדות נררי ניהו דוכיה בהו דהכי פריך לקמן (דף מט:). דבעל גופיה לא הוה זמי בהו אי לאו דלשכחן דמי ליה רחמנ'א ולתאה לא אשכחן דמי:

אפילו בא עליה בזנות. גירושמי בעי ר"ע נא על אמו נא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל איתו שראי לקרות בעל יאפו אלו שאינם ראויים לקרות בעל: ונוקמה דרבה כגון שגבו מעות. הוה מצי למימר לרצה אליבא דנפשיה לוקמיה בין גבו מעות בין גבו קרקע דכסוף גט פשוט (ב"ב דף קע"ג:). מוכח דל' אליבא דנפשיה אפילו גבו קרקע אין לו דשעבודא לאו דאורייתא אלא לא מש לקדק כל כך ולהארץ שיהיה נרץ להקשות היא דשעבודא לאו דאורייתא אהאי'א דגבו קרקע יש לו ולמרט: ולר"ב נחמו' שגבו קרקע. פי' כגון שגבו נמי קרקע ולא נא למעוטי מעות דהא דחשיב התם ר"ג מעות כמוחזקין היינו גבי מלוה כדפי' משום דזויי' היכי דזויי' שקיל אבל הכא לא שייך האי טעמ'א ור"י מפרש לפי שדרך בני אדם לפרוע מעות חשיב ר"ג מעות מוחזקים: אמר רבה שור שהמית בן חורין. כר"ע ס"ל דלר"א דלא חייב כדלמרי' לעיל ואבי' דפריך סבר דאפילו ר"ע מודה דחייב כופר מועד שלא כבוונה מאס כופר לרצות שלא כבוונה אבל כופר לרצות לאוקמי' בעל השור נקי לדמי עבד ולא בעי לאוקמי' נקי לחאי כופר שלא כבוונה היינו משום דמאס כופר לא מרצין אלא דבשלא כבוונה מחייב כבוונה והיינו דוקא מועד דמחייב ע"פ עדים כבוונה אכל חס ע"פ עדים ליכא כופר כבוונה משום דהזבחהו לנ"ז וישלם לך שלא כבוונה נמי או ע"פ עלמו ליכא לרבי' מאס כופר ודחיי' פריך שפיר ר"ע לר"א אפילו לאבי' דמכ'א דהזבחהו לנ"ז וישלם לך יש לפוטרו אפילו שלא כבוונה כלאו קרא דנקי וכן (אמר) רב דימי א"ר יוחנן לקמן דלמך אם כופר לרצות כופר שלא כבוונה אפילו לר"ע נמי קאמר ה"ל דפריך אבי' ורב ושמואל דפליגי נמי לקמן (דף מט:). אמנת'י דשור שהיה מתחך בכותל כופר שלא כבוונה נראה לר"י אליבא דר"ע פליגי והא דליתוחב רב מצריח'א דמיית תנא כוותיה דשמואל ומיובח'א דרב או מיובח'א דרבה לגירסת רשב"ס י"ל דחשיב ליה גמרא תיובח'א גמורה משום דאיי'ר כפיפ'א רבי יהודה ור"ש שהם תלמידי ר"ע כדלמרי'ן בסנהדרין (דף פו:). וכולן אליבא דר"ע וציינמות (דף פג:). נמי אמר עד שכ'א ר"ע אלל רבותינו שדירו'ם ושנה להם ור"א ס"ל דליכ'א כופר שלא כבוונה בלא ריצוי דאם כופר ולהכי אכטרין קרא דנקי למעוטי חס שלא כבוונה מחאי' כופר ואח"ל דמרבוי'א דאם כופר נפק'א ליה כופר שלא כבוונה נמי לר"א ז"ל דבהך סבר'א דפריך'א לא מרצין מאס כופר שלא כבוונה אלא היכ'א דליכ'א כופר כבוונה פליג' איהו אדר"ע: מאי' לאו כופר'א דמיס. וא"ת למ"ד (לעיל דף ט) כופר דמי ניקח מאי איכ'א בין דמיס לכופר ונראה לר"י כגון שמת המזיק דאין כפרה לאחר מיתתו כמו חטאת ואשם דאין באין לאחר מיתתו אכל דמיס משלם ולפי' חמורה שלא כבוונה מוכוונה והכי נמי יש חומרה אחרת שלא כבוונה מוכוונה למ"ד כופר דמי מוזק דפעמים שהניק שזה יותר מן המזיק ועוד י"ל דנפק'א מינה בין דמיס לכופר דדמיס יכול למחול וכופר אין יכול למחול ואי הוה פשיע'א לן דכופר שלם אמר רחמנ'א ולא חאי' כופר הוה נ"מ נמי להא: רישא דמיס וסיפ'א קנס. מיתת מה מירון הוא זה ואומר ר"י דמאי לייסב פירוש המשנה כן המית שורי את פלוני הרי זה משלם משלמוי'ן שחייבו הכתוב כגון כופר על פי ענמו:

פי ענמו ומשלמו בתורת דמיס אבל עבדו של פלוני משלמוי'ן שחייבו הכתוב דהיינו שלשים של עבד לעולם לא ישלם על פי ענמו:

אש

אש. ויכ' יצאו אנשים ונגפרו אשה ור'ה יצאו ילדיה ולא יתיה אסון עגוש יעבש כאשר ישיח עליו בעל האשה ויתן הפללים: שמוה בא כב אמ' פספ' שלשים יתן לארציו והשור יסקל: שמות בא לב ר'אם שור נגח הוא מתמל שלשם והוער בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו ימות: שמות בא כב

1. וכי יצאו אנשים ונגפרו אשה ור'ה יצאו ילדיה ולא יתיה אסון עגוש יעבש כאשר ישיח עליו בעל האשה ויתן הפללים: שמוה בא כב אמ' פספ' שלשים יתן לארציו והשור יסקל: שמות בא לב 3. ר'אם שור נגח הוא מתמל שלשם והוער בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו ימות: שמות בא כב